

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Landvæsens- og
overlandvæsenskommissionskendelser

Hæfte XXII

Kendelser fra årene 1965-66

REDIGERET AF
ERIK HASTRUP
LANDSDOMMER

JURISTFORBUNDETS FORLAG

København 1967

Landvæsens- og
overlandvæsenskommissionskendelser

Hæfte XXII

Kendelser fra årene 1965-66

REDIGERET AF
ERIK HASTRUP
LANDSDOMMER

JURISTFORBUNDETS FORLAG

København 1967

**Landvæsenskommissionen for Ringkøbing
amtsrådsreds I**

Kendelse af 24. juni 1965. Anke.

Møller. Vand I. (*Møllejers ret til hele vandføringen i en bæk*). En møllejer havde i alderstid benyttet en bæks hele vandføring først til drift af møllen og senere til dambrug. Ifølge fredningsbestemmelser skulle endvidere vandstanden i mølledammen holdes i bestemt niveau. Antaget – med forskellig begrundelse –, at der ikke imod møllejerens protest kunne gives ejeren af en ovenfor møllen beliggende ejendom ret til at oppumpe vand fra bækken til markvanding.

Dambruger Aage Buhl Pedersen, Kjærgaardsmølle, Ølby, har ... påanket en kendelse af 2. april 1964, afsagt af landvæsensnævnet for Skodborg-Vandfuld og Hjerm-Ginding Herreders II nævnskreds.

Ved den indankede kendelse bestemmes, at der tillægges gårdejer Chr. Skaderis, Ny Ørevejle, Fousing, ret til fra sognevandløbet, Bredkjær Bæk, at vande ca. 4 ha årlig af matr. nr. 9b, 9c og 9d Ørevejle, Fousing sogn, alt under henvisning til nærmere i kendelsen affattede bestemmelser og i det hele under adfærd efter loven.

For landvæsenskommissionen for Ringkøbing amtsrådsreds I ... har appellanten nedlagt påstand om, at der ikke tillægges ejeren af fornævnte matr. nr. e, gårdejer A. Skaderis, der har købt ejendommen af sin fader, gårdejer Chr. Skaderis, ret til at indtage vand fra Bredkjær Bæk til markvanding. ...

Til støtte for sin principale påstand har appellanten i første række anført, at han som ejer

af Kjærgårdsmølle har en særlig ret til hele vandføringen i Bredkjær Bæk, idet møllen i alderstid uden påtale og uden at være generet af andres brug af vandet, eftersom andre ikke har brugt vandet, har anvendt hele bækkens vandmængde, uden at udnyttelsen nogensinde har været afbrudt.

For det tilfælde, at han ikke skulle få medhold heri, har appellanten gjort gældende, at indstævntes brug af vandet fra bækken til markvanding vil være i strid med overfredningsnævnets kendelse af 28. november 1956 om fredning af arealer ved Kjærgaard vandmølle, ved hvilken kendelse det er bestemt, at en af fredningsnævnet for Ringkøbing amt den 15. juni 1955 afsagt kendelse vedrørende fredning af arealer ved Kjærgaard vandmølle stadfæstes med visse ændringer. Ifølge fredningsbestemmelserne skal vandstanden i mølledammen holdes i det daværende niveau, og det forbydes at foretage en sådan tapning, at en nærmere defineret sænkning tømmes for vand – i hvilken forbindelse appellanten har henvist til Danmarks Naturfredningsforenings skrivelse af 16. februar 1965, hvorved foreningen kræver bestemmelsen om opretholdelse af vandstanden i Kjærgaard mølledam respekteret.

I tredje række har appellanten gjort gældende, at de økonomiske interesser, som er knyttet til Kjærgaards mølles brug af vandet, er langt større end de interesser, som gårdejer A. Skaderis har i brugen af vandet til markvanding. I forbindelse hermed har appellanten anført, at der navnlig er behov for markvanding i sommer-

tiden altså under minimumsvandføringen, at allerede gårdejer Skaderis's brug af vand til ca. 4 ha vil skade produktionen af ørredfisk på Kjærgaards mølle, og at imødekommelse af andragender fra andre lodsejere ved bækken om vand til markvanding vil få meget alvorlige virkninger på møllens dambrug.

Appelindstævnte gårdejer A. Skaderis har nedlagt påstand på, at nævnskendelsen stadfæstes, subsidiært at der tillægges ham ret til at oppumpe et efter kommissionens skøn fastsat mindre kvantum vand end det i nævnskendelsen bestemte.

Til støtte for sine påstande har indstævnte anført, at ejeren af Kjærgaards mølle ikke har en særlig ret eller nogen eneret til vandet fra Bredkjær Bæk. Der har vel været mølleri i alderstid og muligvis en særlig ret for mølleriet til hele vandføringen i bækken, men denne ret har ikke kunnet overføres til den brug af vandet i fiskedamme, som er aktuel, og som er påbegyndt omkring århundredskiftet. Selv mølleriets ret må antages at have været undergivet visse begrænsninger, idet lodsejerne langs vandløbet må antages i alderstid at have brugt bækken vand til kreaturvanding og visse andre landbrugsformål.

Efter appelindstævntes videre anbringende kan den ham ved nævnskendelsen tildelte ret ikke skade fiskeriet på Kjærgaards mølle. Som følge heraf bør appellants påstand ikke tages til følge.

Indstævnte har i den forbindelse henvist til, at en del af vandingsvandet vender tilbage til bækken, og at den mængde, der fordamper fra planterne, er uvæsentlig.

Yderligere har appelindstævnte anført, at hans jord er meget let, og at vanding kan være alt afgørende for afgrøderne i tørre somre. På denne baggrund vil endog en reduktion af den

til rådighed for appellanten værende vandmængde kunne anses berettiget, så meget mere som det pågældende område er drænet, og det må anses rimeligt, at drænvandet kan komme den jord til gode, hvorfra det er kommet.

Kommissionen har afholdt møder den 24. september og den 26. oktober 1964 samt den 13. maj 1965.

På mødet den 24. september 1964, hvor nævnsformanden og sagens parter var mødt, ligesom Ølby-Asp-Fousing sogneråd var repræsenteret ved sognerådsformanden, gårdejer Aage Nielsen, blev forholdene i marken besigtiget – dels forholdene omkring Kjærgaards mølle, dels forholdene ved gårdejer Skaderis's ejendom.

På mødet oplyste appellanten, at der ikke i hans ejertid var afsagt nogen kendelse, hverken af landvæsensnævnet eller landvæsenkommissionen, vedrørende oprettelsen af dambruget på Kjærgaards mølle. Han kunne ikke oplyse, hvorvidt dambruget var registreret.

Nævnsformanden oplyste, at der hos nævnet lå tre ansøgninger om ret til brug af vand fra Bredkjær Bæk til markvanding, men at behandlingen af disse ansøgninger var stillet i bero på grund af ankesagen.

Indstævnte opfordrede på mødet appellanten til at dokumentere, at det omhandlede dambrug var lovligt oprettet og havde eneret til vandet i åen, samt til at oplyse, hvilken vandmængde han havde brug for til drift af de 16 damme, han havde i brug, især behovet for vand i tiden fra midten af maj til midten af august, samt hvor store vandmængder der året igennem faktisk kom frem til dambruget. – Idet han desuden ønskede hensyn taget til, at der på den strækning af vandløbet, som er beliggende mellem hans ejendom og dambruget, udmunder tilløb, som øger vandføringen væsentlig, bad han appel-

lanten oplyse forholdet mellem vandføringerne i de forskellige strømme.

Landvæsenkommissionen opfordrede appellandstævnte til gennem landbrugsfaglige organisationer at skaffe oplysninger om den økonomiske betydning for ham af den anvendelse af vandet, som nævnet havde givet tilladelse til.

Kommissionen opfordrede appellanten til at oplyse omfanget af brugen af vandet i fiskedamene i hans ejertid og i forbindelse hermed om antallet og størrelsen af fisk, som var produceret i hans tid, det økonomiske udbytte i penge, samt hvilken skade og hvilket tab brugen af den gårdejer Skaderis indrømmede ret formentes at medføre for ham. Kommissionen opfordrede endvidere appellanten til at oplyse om rentabiliteten af de forskellige produktionsarter og derhos fremlægge oplysninger om forholdet i den særlig tørre sommer i 1959.

På dette møde vedtog parterne iøvrigt, at spørgsmålet om eksistensen af eventuel særlig ret for appellanten skulle afgøres af landvæsenkommissionen for så vidt angår parternes forhold.

På mødet den 26. oktober 1964 blev forhenværende maskinmester Hans Peter Lauman, Peter Bangsvej 2, København F, afhørt som vidne.

Han forklarede, at han er født den 30. august 1882 i Raasted sogn, i smedjen under Gl. Raasted Mølle. Han kender Kjærgaards Mølle fra barndommen af, idet hans fader blev smed her i efteråret 1888-89. Smedjen lå øst for bækken. Vandmøllen ejedes da af en Ferdinand Korsgaard. Møllen var meget søgt. Der kom kunder fra Humlum, Resen, Fousing, Vejrum og flere andre sogne. Ved møllen var to overfaldshjul, og inde i møllen var der alt, hvad der hører til en mølle. Foruden maling af korn, blev der foretaget grutning, pillet gryn, lavet sigtemel og

triøret korn. Han kendte møllen meget nøje, idet han daglig færdedes der.

I 1890 begyndte der at blive bygget en mængde husmøller på gårdene, og det begyndte at gå tilbage for mølleriet. Til sidst blev der for lidt at bestille. Jorden blev solgt fra møllen. I 1898 blev møllen købt af en Ferdinand Poulsen. Der blev foruden mølleri drevet brugsforening. Da der var for lidt handel, blev brugsforeningen i 1902 flyttet til Fousing. Der var rugbrødsbageri i møllen. Det gik imidlertid ikke så godt, og der blev derfor, vist nok i 1901 eller 1902 oprettet fiskedamme. Man begyndte med fire eller fem damme. Senere – antagelig i 1911/12 – steg antallet til 22 damme. Moderfiskene gik i mølledammen. Han kendte forholdene meget nøje, indtil han forlod Kjærgaards Mølle i 1903, da han kom ind som soldat. Han kom dog jævnlige på møllen indtil 1907. I det tidsrum, han har kendt møllen, manglede der sjældent vand undtagen om efteråret, når der kom meget korn til møllen. Der har aldrig ham bekendt været klaget over vandstanden fra lodsejeres side. Dæmningen om mølledammen er uændret fra hans drengetid til i dag. Han ved, at der under den første verdenskrig blev oprettet et elværk, og han mener bestemt, at dæmningen ikke blev forhøjet i den anledning. Om møllens nærmere indretning i hans drengedage har vidnet forklaret, at vandmøllen havde to overfaldshjul, lidt forskudt i forhold til hinanden og begge med en diameter på ca. 4 meter. At der var to hjul medførte en deling af vandkarmen, hvis fulde bredde han anslår til ca. 2 meter. Når møllen var igang, kan der muligvis have været op til trekvart meter dybt vand i vandkarmen. Inde i møllen var en arm af træ, hvormed man kunne regulere stigbordet og dermed vandstandens højde. På mølledammens nordvestre side var der et omløb, som tog det overflødige vand, når

møllen stod stille. Omløbet var undertiden i brug også om sommeren. Der var ikke altid så meget vand, at kornet kunne blive malet i det omfang, der var søgning. Derfor var der en møllestald, hvor kundernes heste kunne opstaldes i ventetiden. Den travleste tid var som nævnt om efteråret. Da kunne det hændes, at kunderne måtte tage hjem og hente deres mel en dag eller to efter afleveringen af kornet. Om efteråret var det almindeligt, at møllersvendene måtte arbejde i al den tid, der var vand nok til møllens drift, og tage deres søvn – uanset tidspunktet på døgnet – medens møllen holdt stille, og ny vandmængde blev samlet op i mølledammen.

Vidnet har endelig forklaret, at han fra langvarige studier kender egnens historie og herunder en del af møllens. Denne eksisterede som vandmølle allerede før Reformationen, da den gik over til Kronen, hvorfra den blev afhændet den 6. marts 1547, hvilket et skøde viser. I det 17. århundrede skulle et sliberi, der var oprettet ved Nørre Fousinggaard højere oppe ved vandløbet, have gjort indgreb vedrørende møllebækkens vand. Indgrebet medførte en reaktion fra mølleejeren, og resultatet skulle være, at sliberiet blev nedlagt. Der har eksisteret en stampemølle ved Raabjerg. Det var en mølle, der blev drevet ved underfaldshjul og virkede sådan, at den ikke på nogen måde hindrede Kjærgaards mølles drift.

Der er under sagens behandling fremlagt en del skriftlige oplysninger og forevist forskelligt materiale. Dette er gennemgået nærmere på mødet den 13. maj 1965, da sagen blev proceduret.

Blandt det fremlagte materiale er to fotokopier – henholdsvis af et blad af matriklen 1664 for Ølby sogn og et blad af matriklen 1688 for samme sogn. – På begge blade er nævnt »Kiær-

gaards Mølle«. I matriklen af 1664 er møllen skyldsæt for 12 tdr. I matriklen af 1688 er »au-lingen« sat til hartkorn 2 skp. 2 fier, »malingen« til 8 tdr. 6 skp. 0 fier og 2 alb.

Af en fremlagt udskrift af skøde- og pante-protokollen for Hjerm herred fremgår, at mølle-ejer Ferdinand Poulsen den 26. februar 1904 forpagtede en del af Kiergaards Mølle til »actieselskabet »Jydsk Ferskvandskultur« i Struer«. Forpagtningskontrakten er tinglyst den 4. marts 1904 og omfatter »de på min fornævnte eiendom værende 4 fiskedamme samt Mølledammen, samt alt hvad der på fornævnte min eiendom egner sig til ferskvandskultur. Hvad der egner sig hertil, afgøres af Actieselskabets bestyrelse.

Endvidere medfølger i forpagtningen al kælderrum i stuehuset. ... Det har ret til færdsel gående og kørende ...«

Ifølge dokumentet tager forpagtningen sin begyndelse den 1. marts 1904 og vedvarer uopsigelig fra begge parter side i 10 år. ... »ophører altså af sig selv den 1/3 1914.«

I appellansens skøde, der er fremlagt i fotokopi er blandt det, der overdrages, nævnt »støbegods, mølledam m. v., uden besætning og landbrugsinventar, hvorimod der medfølger en turbine og en dynamo.«

Det er i skødet, som er tinglyst den 9. oktober 1951, nævnt, at ejeren af matr. nr. 11a Vester Ølby, har ret til at lade sine græssende kreaturer vande i mølledammen, som er beliggende på matr. nr. 12a Vester Ølby.

Der er forevist et eksemplar af overfredningsnævnets kendelse af 28. november 1956 vedrørende »fredning af arealer ved Kjærgaard Vandmølle.« – I kendelsen bestemmes blandt andet, at mølledammen skal bevares, og vandstanden holdes i det nuværende niveau. – Der er fremlagt en skrivelse af 16. februar 1955 fra

Danmarks Naturfredningsforening, der blandt andet udtaler:

»Fredningsmyndighedernes interesse i den her foreliggende sag må derfor hovedsagelig dreje sig om, at vandstanden i Kjærgaard mølledam skal holdes i det nuværende niveau, og dette må Danmarks Naturfredningsforening kræve respekteret.«

Det Danske Hedeselskab har i skrivelse af 28. oktober 1964 blandt andet udtalt, at Hedeselskabet ikke har udført vandføringsmålinger i Bredekjær Bæk, hvis opland, afgrænset ved vejen umiddelbart neden for Kjærgaard Mølle, efter selskabets opmåling udgør 16 km². Hedeselskabet anfører, at et skøn over vandføringen vil være særdeles usikkert. Det hedder i erklæringen blandt andet:

»Det skønnes groft, at vandføringen i Bredekjær Bæk ved den nævnte vej næppe, selv i tørre somre, kommer under ca. 50 l/sec., og at minimumsvandføringen som følge af grundvands-tilskud fra hedesletten syd og vest for Bredekjær Bæks opland kan vise sig at være væsentlig større end anslået.«

Der er fremlagt en erklæring af 22. oktober 1964 fra Hjerm-Ginding Herreders Landboforening om betydningen af kunstig vanding.

Det fremgår, at kunstig vanding af landbrugsjord i de senere år har vundet stadig udbredelse, idet en sådan vanding medvirker til at stabilisere avlen fra år til år. Til eksempel er anført, at en afgrøde som havre, når den ikke i vækstperioden bliver udsat for vandmangel, med tilstrækkelig gødskning kan give ca. 55 hkg kærne pr. ha, men at udbyttet i et år som 1957, da der var en tørkeperiode midt på sommeren, faldt til ca. halvdelen på arealer, hvor der ikke kunne vandes. Det anføres videre, at græs er meget følsomt overfor vandmangel.

Muligheden for at skaffe vand til kunstig van-

ding af agerjord betegnes i erklæringen som en stor fordel.

Den appelindstævnte tildelte ret til vandindvinding fra Bredekjær Bæk er i nævnskendelsen, hvoraf et eksemplar er fremlagt, nærmere bestemt således, at det tillades at opstille et pumpeanlæg ved bækken og at tage vand fra denne til vanding af ca. 4 ha årlig af matr. nr. 9b, 9c og 9d Ørevejle, Fousing sogn. Tilladelsen gives for en periode af 10 år. Der må højst oppumpes 15 m³ pr. time og højst 240 m³ pr. døgn. Det årlige vandforbrug må efter kendelsen ikke overstige 4000 m³. Vandindvindingen må kun foretages i tiden fra 1. maj til 1. oktober. Der må ikke opstilles spærringer i vandløbet, og dette må aldrig tømmes helt for vand. Andres ret til markvanding skal respekteres. Der tages i kendelsen forbehold om en passende fordeling af vandet, såfremt andre bredejere skulle ønske vand til markvanding.

Appellanten har fremlagt en opgørelse over produktionen af fisk og salgsprisen for disse i årene fra 1951 til 1959. Opgørelsen kan sammen- drages således: ...

Appellanten har endvidere fremlagt en erklæring af 9. oktober 1964 fra Dansk Andels Ørredekspor angående appellants levering af ørreder til eksport i årene 1960/61-1963/64. ...

I anledning af kommissionens opfordring til appellanten om at oplyse, hvilken skade og hvilket tab markvandingen kunne antages at ville medføre for ham, har appellanten fremlagt en skriftlig udtalelse, hvori han redegør for sit skøn.

Idet han går ud fra, at han i en tør sommer kan nødsages til at sætte mængden af anvendt fiskefoder ned fra 20 kasser foder til 15 kasser foder om dagen, skønner han, at appelindstævnets markvanding må antages at nødvendiggøre en yderligere nedsættelse i foderforbruget, helt ned til ca. 10 kasser foder pr. dag.

Anvendt på perioden fra 1. oktober 1963 til 30. september 1964, da der blev produceret 16000 kg eksportfisk af en fiskefodermængde på 20 kasser om dagen ville der herefter blive en nedgang i produktionen på ca. 4000 kg å 5,60 kr. – svarende til et års tab på 22.400 kr.

Appellanten har i den forbindelse bemærket, at brugen af regnkanon må antages at medføre en væsentlig nedgang i selve hans virksomheds værdi i handel ogandel – altså et tab ud over driftstab. Størrelsen af forringelsen af denne handelsværdi har han ikke skønnet over. ...

Det er oplyst, at Ringkjøbing Amts Vandløbsvæsen har afvist at give gårdejer Chr. Skaderis vandingsstilladelse i medfør af vandløbslovens § 48.

Kommissionen finder, efter at have sammenholdt Det Danske Hedeselskabs oplysninger med udtalelser fra kommissionens teknisk sagkyndige rådgiver, at måtte lægge følgende til grund:

Bredkjær Bæks nedbørsområde ved Kjærgaard Mølle er ca. 16 km² og har en gennemsnitlig minimumsafstrømning på 60-70 liter pr. sek.

Efter de foreliggende oplysninger om dambrugets størrelse og driftsform må det skønnes, at minimumstilledningen af vand til dambruget udnyttes fuldt ud og at denne minimumsvandføring ikke kan nedsættes, uden at produktionen af fisk går tilsvarende ned. Produktionen har som gennemsnit af de sidste fire år haft en værdi på ca. 65.000 kr. årlig.

Den af landvæsensnævnet tilladte vandindtagning på 15 m³ pr. time eller 240 m³ pr. døgn vil i perioder med minimumsafstrømning nedsætte den til dambrugets rådighed stående døgnvandstrøm med 5-6 %, hvilket svarer til en nedgang i produktionen til værdi af 3-4.000 kr. om året.

I henhold til de tal, der anvendes ved ren-

tabilitetsberegninger i grundforbedringssager, hvorom kommissionens tekniske rådgiver har udtalt sig overfor kommissionen, kan det skønnes, at merudbyttet af landbrugsproduktionen ved kunstig vanding gennemsnitligt andrager ca. 400 kr. om året pr. ha eller ialt i det her omhandlede tilfælde, hvor det drejer sig om vanding af ca. 4,00 ha ca. 1600 kr. om året.

To medlemmer af kommissionen finder det derhos bevist, at ejerne af Bredkjær Mølle fra gammel tid har haft en af vandløbslovgivningen uafhængig ret til brug af hele bækken vandføring, at omlægningen af driften fra mølleri til fiskeri har været lovlig, og at den særlige ret derfor fortsat består uden hensyn til omfanget af den brug, der har været gjort af vandet, medens der er drevet fiskeri på ejendommen.

Et medlem af kommissionen finder det vel bevist, at ejerne af møllen i sin tid har haft en særlig ret til al vandet, men ikke at appellanten nu har en sådan ret.

Kommissionens medlemmer er med forskellig begrundelse enige om, at tage appellants principale påstand til følge.

Et medlem vil begrunde resultatet allerede ved en henvisning til appellants ret til brug af hele vandføringen.

Et medlem finder, at appellants særlige ret må medføre, at appellants principale påstand tages til følge, men at det iøvrigt ikke ville have ført til andet resultat om appellanten ingen særlig ret havde haft, idet den nuværende driftsform lovligt er taget i anvendelse længe inden loven af 11. april 1949, jfr. dennes § 67, stk. 1.

Et tredje medlem af kommissionen finder at indstævnte ikke har ret til at indtage vand fra bækken uden at spørge fredningsmyndighederne. Herefter samt da den bedste udnyttelse af vandet sker i dambruget vil han tage appellants principale påstand til følge. ...

Landvæsenskommissionen for Ringkøbing amtsrådsreds III

Kendelse af 1. april 1966 i sag nr. 10/1964.

Vand III. (*Vandindvindingsret for vandværk i sommerhusområde nægtet ud fra egnsplanmæssige hensyn*). Begæring om vandindvindingsret for et vandværk i Houvig i Holmsland sogn afslået, da der forelå mulighed for at forsyne området med vand fra et bestående vandværk i Søndervig, hvilket formentes at være bedst såvel i sundhedsmæssig som i forsyningsmæssig henseende, hvortil kom, at etablering af et nyt vandværk med boring som af rekvirenten foreslået ville medføre problemer derved, at vandindvindingsområdet kun ved en effektiv og kostbar kloakering ville kunne benyttes som sommerhusområde, medens mulighed for anvendelse af sivebrønde ville udelukkes. Udtalt, at Houvigområdet under hensyn til størrelsen af Søndervig vandværk og det ønskelige i at samle vandforsyningen i store enheder, måtte betragtes som Søndervig vandværks naturlige forsyningsområde, og at der herved også er set på Houvigområdets beliggenhed som en naturlig udvidelse af Søndervigområdet.

Ved skrivelse af 31. juli 1964 til formanden for landvæsenskommissionen for Ringkøbing amtsrådsreds, område III, ... har installatør Meinertz Olesen, Ringkøbing, og grd. Chr. Hansen, Houvig pr. Ringkøbing, i henhold til lov nr. 54 af 31. marts 1926 om vandforsyning begæret fastlagt vandindvindingsret for et vandværk i Houvig, beliggende på matr. nr. 226a af Søgaard hovedgård, Holmsland sogn. ...

Sagen forholder sig efter det oplyste således:

Rekvirenterne ejer et primitivt vandværk, anlagt omkring 1961 og beliggende i klitterne ved Houvig. Vandværket forsyner 25-30 sommerhuse med drikke- og sanitetsvand. Rekvirenterne har forpligtet sig til at sørge for disse huses vandforsyning, ligesom de agter at påtage sig vandforsyningen af yderligere nogle sommerhuse, hvortil de agter at sælge grunde.

Ejendomsforholdet til forsyningsledningerne er ikke oplyst, men forbrugerne har for tilslutning, heri indbefattet stikledning, betalt ialt kr. 1.082,50 (1964-priser), idet der i tillæg hertil for stikledning ud over 50 m er betalt kr. 291,25 for hver påbegyndt 50 m. Her ud over betales en årlig forbrugsafgift.

Vandværkets boring er ikke særligt dyb, og der findes sivebrønde med tilløb fra vandklosetter i nærheden af den.

Begæring om vandindvindingsret er fremkommet som følge af et krav fra Ringkøbing amt som betingelse for tilladelse til yderligere udstykning og bebyggelse.

Amtet har i forbindelse med fremsættelsen af det nævnte krav foreslået, at vandværket indrettes med så stor kapacitet, at det kan påtage sig vandforsyningen af området mod syd helt ned til Søndervig vandværks forsyningsområde.

Såvel Houvig som Søndervig ligger på den 1-2 km brede og 6 km lange klitstrækning, der mod vest begrænses af Vesterhavet og mod øst af et vand- eller engdrag, der forbinder Vest Stadilfjord i nord med Ringkøbing Fjord i syd. Den nævnte klitstrækning begrænses mod nord af kommunegrænsen mellem Holmsland og Husby kommuner og mod syd af Søndervig by. Houvig ligger ca. 2,8 km syd for nævnte kommunegrænse. Søndervig vandværks forsyningsområde strækker sig fra Søndervig ca. 1,3 km mod nord.

Bebyggelsen i området består i hovedsagen af sommerhuse, hvoraf mange har privat vandboring og hvoraf en del formentlig har afløb til sivebrønd. Lidt syd for rekvirenternes vandværk findes et privat vandværk af lignende størrelse og beskaffenhed, tilhørende gdr. S. M. Justesen. Det samlede antal af sommerhuse i området nord for grænsen for Søndervig vandværks for-

syningsområde anslås nu til 120, men det forventes at stige til ca. 400.

For et efterkomme amtets forslag til rekvisitionerne om at indrette vandværket med kapacitet til at forsyne området ned til Søndervig har disse ændret deres andragende til at omfatte anlæg af et nyt vandværk, hvis boring skulle placeres øst for fornævnte engdrag, i vestsiden af Lodbjerg hede, som ligger på fastlandet overfor Houvig, og hvor fornøden afstand til sivebrønde kan opnås.

I en på kommissionens foranledning indhentet erklæring fra Holmsland sogneråd har dette under 26. august 1964 henstillet, at rekvisitionerne søger samarbejde med Søndervig vandværk om vandforsyningen af det omhandlede område.

Søndervig vandværk har derefter på grundlag af et tilbud fra brøndborer Christiansen, Højslev, på arbejdets udførelse, i december 1964 tilbudt rekvisitionerne at etablere en ledning til Houvig, sluttende med en trykforøgerstation i Houvig, tilstrækkelig stor til forsyning af ca. 400 sommerhuse. Som betaling herfor forlangtes en tilslutningsafgift på kr. 400 pr. forbruger plus en årlig forbrugsafgift på ca. kr. 80 pr. forbruger, idet der forudsattes tilslutning af mindst 100 forbrugere. Tilbudet forudsatte, at forbrugerne i Houvig-området selv sørgede for og bekostede vandets transport fra trykforøgerstationen til forbrugsstederne, eventuelt gennem dannelse af en »forbrugerforening«. Søndervig vandværk modsatte sig, at forbrugerne i Houvig-området optoges som andelshavere. Begrundelsen herfor var, at vandværket hidtil i hovedsagen har kunnet administreres på enkel måde ved ulønnet indsats fra bestyrelsens side, og at dette ikke fortsat vil være muligt, hvis forbrugerantallet forøges med flere hundrede. Udførelsen

af hovedledninger fra trykforøgerstationen til forbrugerne måtte man afstå fra at påtage sig, da disse i vid udstrækning skulle føres over privat grund eller ad private veje, hvor man frygtede modstand mod deres fremføring.

Søndervig vandværk er et andelsselskab, som nu forsyner ca. 550 forbrugere. Vandværket lå oprindeligt i Søndervig by, men er i 1963-64 flyttet til Sønderby på Holmsland, hvor der er udført nogle rigtvidende boringer. Ved kendelse af 14. april 1964 er der tillagt vandværket indvindingsret til 70.000 m³ vand årligt. Denne vandmængde må anses for tilstrækkelig til forsyning af ca. 1000 sommerhuse. Vandværket er efter det oplyste udbygget med tilstrækkelig kapacitet til forsyning af ca. 1500 sommerhuse, idet det kan præstere 55 m³ pr. time, og videre udbygning er påregnet. Fra det nye vandværk til Søndervig er lagt en 6" ledning, som uden urimeligt tryktab kan føre ca. 100 m³ pr. time.

Vandværkets normale betingelser for optagelse af nye forbrugere er, at der betales en tilslutningsafgift på kr. 500 (i 1966 forhøjet til kr. 600) og at forbrugerne selv bekoster stikledning til bestående hovedledning, medens hovedledningen bekostes af vandværket. For afsides beliggende områder eller områder med spredt beliggelse har man dog krævet større tilslutningsafgift.

Flytningen og udvidelsen af vandværket i 1964 kostede ialt ca. kr. 370.000.

Rekvisitionerne kunne ikke modtage Søndervig vandværks tilbud og genfremsatte derfor anmodningen om indvindingsret for et selvstændigt vandværk.

Kommissionen afholdt derefter d. 12. marts 1965 et offentligt indvarslet møde til drøftelse af sagen.

Tilstede var ...

Amtsarkitekten oplyste, at man påregnede at udlægge såvel Lodbjerg Hede som hele klitområdet fra Søndervig til kommunegrænsen i nord til sommerhusområde. Amtslægen bemærkede hertil, at hvis Lodbjerg Hede skulle anvendes både til sommerhusområde og vandindvindingsområde, ville det give problemer med spildevandsafledningen. Han tilføjede, at ud fra sundhedsmæssige betragtninger burde det i almindelighed tilstræbes, at samle vandforsyningen i store enheder, hvorfor det i dette tilfælde måtte anses for bedst, at Søndervig vandværk overtog forsyningen. Sognerådet tiltrådte dette.

Sagen udsattes derefter for at rekvirenterne, Søndervig vandværk, sognerådet og sundhedsmyndighederne ved forhandling kunne søge at nå en forligsmæssig ordning.

Der afholdtes herefter møder i kommissionen ...

Der blev desuden på kommissionens opfordring afholdt et grundejermøde ... til eventuel dannelse af en forbrugerforening for Houvig-området. Der blev ved dette møde nedsat et lodsejerudvalg til at arbejde videre med sagen, bestående af ...

Ved et møde den 17. december 1965 tilkendegav kommissionen, at den ville være sindet at nægte indvindingsret til det af rekvirenterne påtænkte vandværk, hovedsageligt med den begrundelse, at det for helheden var bedst at samle vandforsyningen på ét værk, frem for at dele på flere. Den henstillede endvidere til Søndervig vandværk at opgive sin modstand mod at optage forbrugere i Houvig-området som andelshavere, således at enhver i området, der ønskede det, kunne få leveret vand på vandværkets normale betingelser, måske dog med en forhøjelse af tilslutningsafgiften.

Søndervig vandværks bestyrelse ville fore-

lægge generalforsamlingen spørgsmålet om ændring af den tidligere vedtagne modstand mod optagelse af andelshavere i Houvig-området, og lodsejerudvalget ville forhandle nærmere om dannelsen af en forbrugerforening for Houvig-området til at forestå anlæg og drift af en vandforsyning, der købte vandet af Søndervig vandværk ved vejkrydset i Søndervig og anlagde ledninger og trykforøger. Lodsejerudvalget skulle også undersøge muligheden af, at sagens rekvirenter, Meinertz Olesen og Chr. Hansen, påtog sig etableringen af hovedledninger og trykforøgerstation i Houvig-området og købte vand af Søndervig vandværk, idet disse så tog sig betalt herfor af forbrugerne.

Resultatet af forhandlingerne mellem parterne skulle foreligge for kommissionen senest 1. februar 1966.

Kommissionen har derefter fra Søndervig vandværks bestyrelse modtaget meddelelse om, at vandværket udvider sit oprindelige pristilbud på levering af vand til Houvig-området til også at omfatte det nødvendige forsyningsnet fra trykforøgerstationen til forbrugerne. Betalingen herfor skal ialt være kr. 800 i engangsafgift plus ca. kr. 160 årligt pr. forbruger. Det bemærkes herved, at der nu påregnes sikkerhed for tilslutning af mindst 100 forbrugere. Den årlige afgift svarer helt til de nuværende andelshaveres afgift. Tilbudet forudsætter dannelse af en forbrugerforening, hvis hovedformål er at gennemføre, at hovedledningerne kan fremføres ad private veje og over private grunde på rimelig måde uden at der påføres vandværket udgifter til erstatninger for ledningsservitutter o.l., medens vandværket selv opkræver tilslutningsafgifter og forbrugsafgifter. Bestyrelsen vil indstille til en kommende generalforsamling, at forbrugerne i Houvig-området kan optages som andelshave-

re i vandværket på visse betingelser, herunder at ledningsnettet i området er udført.

Det nedsatte lodsejerudvalg har meddelt, at man med 4 stemmer mod 1 kan acceptere det fremsatte tilbud, og at man enstemmigt er interesseret i at blive andelshavere, samt at man er interesseret i en snarlig løsning af spørgsmålet, omend man gerne så en nedsættelse af de af vandværket forlangte priser.

Sagens rekvirenter, Meinertz Olesen og Chr. Hansen, meddeler, at de ikke kan gå med til vandværkets tilbud, idet de mener, at det er for højt, og hævder påny, at anlæg af det af dem foreslåede vandværk på Lodbjerg Hede er den eneste økonomiske og teknisk forsvarlige ordning.

Sagen optoges derefter til kendelse.

Efter at der nu påregnes tilsluttet mindst 100 forbrugere i Houvig-området, svarer de af Søndervig vandværk stillede betingelser for forsyning af Houvig-områdets beboere med vand helt til vandværkets hidtidige leveringsbetingelser, dog med den forskel, at der forlanges ialt kr. 800 i tilslutningsafgift mod kr. 600 inden for Søndervig-området.

Kommissionen bemærker følgende:

Det formenes at være bedst såvel i sundhedsmæssig som i forsyningsmæssig henseende, at forsyningen af Houvig-området sker fra Søndervig vandværk frem for, at der oprettes et nyt vandværk med boringer på Lodbjerg Hede, hvorved der også vil opstå problemer derved, at vandindvindingsområdet kun ved en effektiv og bekostelig kloakering vil kunne benyttes som sommerhusområde.

Houvig-området må under hensyn til størrelsen af den Søndervig vandværk meddelte vandindvindingsret og vandværkets kapacitet samt til det ønskelige i at samle vandforsyningen i

store enheder betragtes som Søndervig vandværks naturlige forsyningsområde. Der er herved også set på Houvig-områdets beliggenhed som en naturlig udvidelse af Søndervig-området.

De af Søndervig vandværk fremsatte leveringsbetingelser findes rimelige, når hensyn tages til, at der skal anlægges en særlig trykforøgerstation.

Kommissionen finder derfor, at rekvirenterne, Meinertz Olesens og Chr. Hansens andragende om vandindvindingsret til et vandværk på Lodbjerg Hede ikke bør imødekommes, men at Søndervig vandværk bør påtage sig forsyningen af Houvig-området.

Kommissionen finder det ikke påkrævet, at give Søndervig vandværk pålæg herom, idet anvendeligt tilbud foreligger. Men den henstiller til vandværket (med henvisning til indenrigsministeriets cirkulære af 10. oktober 1961 vedrørende vandforsyning) at der indhentes et kontroltilbud på udførelsen af ledningsnettet og trykforøgerstationen.

Udgifterne ved sagens behandling, herunder honorar til den teknisk sagkyndige, andrager ca. kr. 2.500. En væsentlig del af kommissionens arbejde har bestået i forhandlinger og mæglinger med henblik på fremskaffelse af leveringstilbudet fra Søndervig vandværk og tilpasning af tilbudet til de almindelige forbrugeres tarv.

Kommissionen har under hensyn til, at en for helheden god ordning af vandforsyningen er blevet fremmet til fordel for Holmsland kommune og dennes planer for udviklingen af sommerhusområderne, fundet det rigtigst, at kommunen påtager sig at betale en del af udgifterne ved kommissionens behandling af sagen, og størrelsen af kommunens andel findes at kunne fastsættes til to femtedele af udgifterne. Resten af udgifterne findes at burde fordeles med 2/3 på Søndervig vandværk og 1/3 på rekvirenterne.

**Landvæsenskommissionen for Århus amt,
1. område**

Kendelse af 18. april 1966 i sag nr. 22/1964.

Vand III. (*Vandindvinding for fabrik til kølebrug*). Under behandling af en fabriks andragende om indvinding af grundvand udtalte landvæsenskommissionen betænkelighed ved at meddele tilladelse til indvinding af grundvand til kølebrug. Herefter godkendtes et nyt projekt af mindre omfang.

Efter at A/S Nordisk Wavin, Århus, have indgivet andragende til landvæsenskommissionen for Århus amt, 1. område, om ret til indvinding af ca. 360.000 m³ vand årlig fra indtil 4 boringer, tilkendegav kommissionen andrageren, at man var betænkelig ved at tildele ret til indvinding af en så stor vandmængde til kølebrug, og at en eventuel ret ville blive begrænset til at gælde i 5 år, idet der måtte tages hensyn til et eventuelt kommende bysamfunds behov for grundvand til husholdningsbrug. Det siges videre i kendelsen:

Ved skrivelse af 14. juli 1965 meddelte rekvisrenten derefter, at der var foretaget 3 boringer på fabrikkens areal, matr. nr. 7 au og 7e Haar by, Haldum sogn, samt at man har besluttet at anvende vand på den måde, at vand, som har været anvendt til køling ved maskinerne, løber tilbage gennem et mekanisk filter til en beholder, hvorfra det igen pumpes ind i fabrikken. For at holde temperaturen inde på et passende niveau, pumpes koldt grundvand fra boringer ind i beholderen. Ved anvendelse af denne fremgangsmåde regner man at kunne halvere vandforbruget således, at den ansøgte vandmængde ned sættes til 180.000 m³ årligt. ...

Rekvirenten udtalte, at der efter ændring af den påtænkte produktionsgang nu ønskes en vandindvinding på 180.000 m³ årligt, hvilken indvinding kun er til teknisk brug. ...

Efter det således foreliggende bemærker kommissionen, at det findes forsvarligt at imødekomme rekvisrentens andragende om ret til indvinding af 180.000 m³ årligt.

Efter indbyrdes rådslagning træffer kommissionen derfor følgende:

Bestemmelser:

A/S Nordisk Wavin, Aarhus, får til fabriksbrug ret til fra de beskrevne 3 boringer på fabrikkens areal, matr. nr. 7 au og 7e Haar by, Haldum sogn, at indvinde en vandmængde på indtil 180.000 m³ årligt, med et maksimalt forbrug på 1.200 m³ pr. døgn.

Erfaringsmæssigt skulle en vandmængde på 180.000 m³ årligt kunne indvindes indenfor et oplandsområde på 180 ha, idet der regnes med en infiltrationskoefficient på 1/6 og en årlig nedbør på 600 mm, men oplandsområdet bliver fælles med oplandsområdet for de ca. 250 m mod sydvest beliggende boringer, fra hvilke Hinne-rup vandværk ved kendelse, også af 18. april 1966, får ret til indvinding af 90.000 m³ vand årligt. Dette fælles oplandsområde på 270 ha skønnes at omfatte et cirkulært areal med radius 930 m og centrum ca. 720 m nordvest for rekvisrentens boringer, således som vist på et fremlagt målebordsblad.

Krav om bekendtgørelse i henhold til vandforsyningslovens § 11 vedrørende denne sag er ikke fremsat og findes heller ikke påkrævet. ...

Landvæsenskommissionen for Sorø amtsrådskreds
Kendelse af 4. november 1966 i sag nr. 27/1966.

Veje. (Nedlæggelse af vejstrækning som privat vej). En af et sogneråd i medfør af vejbestyrelseslov nr. 95 af 29. marts 1957 § 15 afsagt kendelse om, at en over 3 ejendomme førende vej skulle opretholdes som privat vej, blev ved landvæsenskommissionskendelse ændret derhen, at vejen helt skulle nedlægges, da der ikke af dyrkningsmæssige hensyn var behov for opretholdelse af vejen. Tillagt ejeren af en landejendom ret til at færdes til fods også med kreaturer langs den nedlagte vej.

Pedersborg sogneråd har i medfør af vejbestyrelseslov nr. 95/1957 § 15 den 10. august 1966 afsagt kendelse om, at en over 3 ejendomme i Borød førende vej skal opretholdes som privat vej, idet der tillægges ejerne af matr. nr. 2a, 2d og 2n, Borød by, Pedersborg sogn, samt Sorø Akademis Skovvæsen færdselsret til vejen. Et af gårdejer Erik Jensen opløjet areal skulle afleveres i samme stand som inden opløjningen og senest den 1. oktober 1966. Vejarealet skulle fremtidigt være 3,00 m bredt, og der var fastsat regler om, hvorledes de fremtidige vedligeholdelsesudgifter skulle fordeles mellem de vejberettigede, ligesom der blev truffet bestemmelse om, hvorledes udgifterne ved sagens behandling skulle fordeles mellem disse.

Sorø Akademis Skovvæsen, gårdejer Ejler Balle som ejer af ejendommen »Godthåb«, og gårdejer Erik Jensen som ejer af »Skovbogård«, indankede kendelsen for en landvæsenskommission, idet førstnævnte protesterede imod, at der ved kendelsen var truffet bestemmelse om, hvorledes de fremtidige vedligeholdelsesudgifter skulle fordeles, medens de to sidstnævnte protesterede imod, at der fremtidigt skulle være nogen vej, idet denne ingen færdselsmæssig betydning havde, efter at der er lagt en ny vej fra Parnas-

vejen over mod ejendommen »Damsgård«, der ejes af direktør Vagn Wager.

Sorø Amt har nedsat en landvæsenskommission ... til at tage ankesagen under påkendelse.

Landvæsenskommissionen har derefter afholdt et møde den 20. oktober 1966 ...

Kommissionen besigtigede vejen, der som ensporet græsvej begynder umiddelbart syd for ejendommen »Godthåb« bygninger og fører i vestlig retning over mod »Damsgård«, idet den lidt forinden støder til en asfalteret kommunevej, der ca. 800 m nord for »Godthåb« fører i sydvestlig retning mod »Damsgård«. På et stykke havde vejen karakter af en grøft omgivet af høje volde og med kraftig bevoksning, der gjorde færdsel omtrent umulig. Over Erik Jensens jorder havde vejen siden 1965 været opløjet. På »Damsgård«ens jorder fortsatte vejen som en græsbevokset vej på ca. 3 meters bredde.

Det oplystes, at direktør Wager, der ønsker vejen bibeholdt, har et areal øst for Parnasvejen, der henligger som uopdyrket, kratbevokset mose med nogen mulighed for græsning. Arealet vil på grund af sin lave, sumpede beliggenhed næppe kunne finde anden anvendelse.

Appellanterne Ejler Balle og Erik Jensen fastholder påstanden om, at vejen bør nedlægges helt. Den har ikke været benyttet af de ejere, hvis ejendomme i sin tid har afgivet jord til vejen, men i nogen grad af dem, der i sin tid besøgte en nu nedlagt campingplads ved »Parnas«, idet der da var en del trafik af knallertcykler.

Landsretssagfører Nørregaard, der mødte for ejeren af »Damsgård«, hævdede, at vejen havde betydning for denne ejendoms ejer, blandt andet for at kunne komme hurtigt ned til arealet øst for Parnasvejen. Når vejen nu er så tilgroet,

som den er, skyldes det en del, at det har været umuligt at færdes ad den, fordi stien på midten er opløjet af gårdejer Erik Jensen. Han nedlagde påstand om, at omkostningerne ved vej-sagens behandling i sognerådet pålægges appel-lanterne, såfremt disse ikke får medhold i deres påstand om stiens nedlæggelse.

Skovrider Jørgen Bruun gør gældende, at vejen bør opretholdes som forbindelsesvej mellem Akademiets skove, idet den har været benyttet af skovens arbejdere til fods, på cykel og undertiden med traktor. Han protesterede specielt imod, at sognerådet har fastsat bestemmelser om de fremtidige vedligeholdelsesudgifter, idet dette spørgsmål først bør løses, når der fremsættes påstand herom, og da efter reglerne i lov af 14. april 1865 om istandsættelse af private veje og med rekurs til Amdsrådet. Han påstod omkostningerne for akademiet i første instans refunderet.

Ejler Balle og Erik Jensen erklærede under forhandlingerne, at de ikke fremtidigt vil modsætte sig, at nuværende og fremtidige ejere af »Damsgård« færdes til fods og med kreaturer

over deres jorder, men at de ikke vil opretholde en særlig vej i den anledning.

Det er oplyst, at der ikke for tiden er kvægbesætning på »Damsgård«.

Der er enighed om, at forskellen i vejlængde mellem den gamle sti og den nye vej, der er asfalteret, ikke er større end ca. 800 m.

Kommissionen er enig i, at der efter, at der er adgang til at færdes ad den asfalterede nordligere vej fra Borød over mod »Damsgård« ikke er behov for at opretholde den gamle vej, heller ikke som privat vej, og henviser til, at der ikke af dyrkningsmæssige hensyn er grund til at opretholde vejen. Med hensyn til et fremtidigt behov for »Damsgård« en til at benytte vejen til kreaturdrift, skønnes det ikke nødvendigt at opretholde vejen, når der åbnes mulighed for at trække med kreaturer over appellanternes ejendom, således som det er tilbudt af disse.

Den indankede kendelse vil derefter være at ændre derhen, at vejen bortfalder også som privat færdselsvej, men med adgang for ejeren af »Damsgård« til færdsel til fods også med kreaturer langs den gamle vej. ...

Overlandvæsenskommissionen for København og Københavns m. fl. amtsråds kredse

Kendelse af 23. august 1965 i sag nr. 641.

Vand II. (*Amtsvejes og motorvejs andel i udgifter ved kloakering*). To amtsveje og en projekteret motorvej gennemløb nogle landkommuner, for hvilke der var udarbejdet kloakeringsprojekt. Antaget, at såvel spildevands- som regnvandsledningerne skulle behandles efter reglerne i vandløbslovens kap. XI og ikke kap. VI. Overfor amtsrådets anbringende om, at der ved bidragsfastsættelsen ikke var taget hensyn til, i hvilket omfang anlægget indebar fordele for vejene, jfr. vandløbslovens § 74, stk. 5, og § 100, stk. 1, udtaltes det i kendelsen, at det måtte anses for

rimeligt, at de interesserede, derunder vejarealerne, jfr. vandløbslovens § 94, stk. 1, så vidt muligt betaler samme bidrag uanset arealernes beliggenhed og karakter.

Af overlandvæsenskommissionens sag nr. 641 fremgik, at der for landvæsenskommissionen for Roskilde amtsråds kreds af Karlslunde-Karlstrop kommune var indbragt et projekt vedrørende regnvandsafledning for de offentlige vandløb »Streget« og Møllebækkens oplande i nævnte kommune. Det fremgik af projektet, at den kommende Vestmotorvej og amtets nuværende to landeveje nr. 12 (Hovedvej A2) og nr.

1 (Tåstrup-Køge landevej) er påregnet sat i bidrag efter vandløbslovens kap. XI om afledning af spildevand.

Det siges i *landvæsenskommissionens kendelse af 14. november 1963*:

6. Med skrivelse af 5. april 1963 har Roskilde amtsråd ... fremsendt bemærkninger til forslaget om amtsvejenes og vestmotorvejens bidrag til anlægget.

Det fremføres, at i henhold til vandløbslovens (VL) § 100, stk. 1, vil en forøgelse af afstrømning ud over almindelig landbrugsafstrømning medføre bidragspligt til recipienten, at spørgsmålet om regnvandsafledninger i det hele vil være at behandle efter kapitel VI og ikke efter kapitel XI, og henviser til den af kommissionen angående revision af vandløbsloven under 17. januar 1941 afgivne betænkning (KB) side 97.

Herefter skulle nævnte tre veje kun kunne gøres bidragspligtige til de tre offentlige vandløb, Rørmøseløbet (med Streget), Møllebækken og Karlsrunderbækken, i den udstrækning de benytter dem og forøger afstrømningen ud over almindelig landbrugsafstrømning og derved fordyrer anlæggene.

Det fremhæves, at der ikke skal ske nogen forandringer i hovedvej A 2's afvanding, der sker til Møllebækken og Streget, og at hovedvejen kun er interesseret i en regulering af Møllebækken fra hovedvejen til stranden og ikke i nogen uddybning, hverken af Møllebækken eller Streget.

Med hensyn til landevej nr. 1 (Tåstrup-Køgevejen) hævdes, at vejens afløb ikke kan have nogen indflydelse på vandløbenes dimensionering, idet det sker til åbne grøfter, men at en udvidelse af vejen kan medføre, at strækninger rørlægges (højest 600 lb.m), der kan give vejen interesse i en regulering, men ikke i en uddybning af vandløbene.

Vestmotorvejen vil nødvendigvis i stor udstrækning få afvanding til grøfter, og man mener, at forsinkelsen af vandet ved disse to veje vil medføre, at en afløbskoefficient på 0,2-0,3 vil være rimelig, når den specifikke afløbskoefficient for vejene sættes til 0,8 regnet for kronebredden alene.

Man vil finde det mest hensigtsmæssigt, om afgørelse vedrørende bidrag fra vestmotorvejen og forbindelsesvejen ved Mosede udsættes til regnskabsmøde i 1968.

Karlsruhe-Karlstrop kommune har ved skrivelse af 14. maj 1963 taget stilling til ovennævnte indsigelser. ...

Ad 6, amtsvejenes bidrag, meddeles, at sognerådet har vedtaget at kræve spørgsmålet om vestmotorvejens afvanding afgjort af landvæsenskommissionen i henhold til VL § 94, stk. 3.

Kommunen opfatter amtsvejenes afvanding som en integrerende del af det samlede projekt og fastholder, at dette må behandles efter VL kapitel XI. Til støtte herfor anføres KB side 99, der viser, at kommissionen vedrørende VL ikke har været opmærksom på forekomsten af separatsystemer. Anlægget må derfor betragtes som et samlet system; amtsvejene må på lige fod med andre lodsejere bidrage til systemet.

Kommunen vil ikke modsætte sig, at vejstyrelsen selv forestår detailkloakeringen.

Såvel hovedvej A 2 som Tåstrup-Køgevejen forudses i deres helhed at komme til at forløbe igennem bebyggede områder, hvorfor kommunen fastholder de foreslåede afløbskoefficienter. Såfremt vestmotorvejen og dertil knyttede vejarealer afvandes igennem åbne grøfter, vil en reduktion af afløbskoefficienten kunne accepteres. ...

Kommissionen bemærker til de fremsatte indsigelser. ...

Ad 6. Kommissionen behandler det forelagte projekt som en helhed, således at begge ledningssystemer, spildevands- og regnvandssystemet inddrages under kloakanlægget.

I henhold til VL § 73, stk. 4, jfr. KB side 104^{II}-105^I inddrager kommissionen de strækninger af sognevandløbene, der benyttes af kloakanlægget, i dette.

Kommissionen vil herefter behandle hele systemet efter VL, kapitel XI og bidragsfordelingen i henhold til § 74, stk. 5, jfr. § 94, stk. 1.

Under hensyn til Karlslunde-Karlstrup kommunes dispositionsplan må det forudsættes, at hovedvej A 2 og landevej nr. 1, Tåstrup-Køgevejen, på hele deres strækning inden for kommunen må afvandes igennem rørledninger ved fuld udbygning af oplandet, og den foreslåede afløbskoefficient 0,8 vil kunne godkendes, medens vestmotorvejen i overskuelig fremtid må forudses afvandet igennem grøfter, således at der tages hensyn til denne forsinkelse, og afløbskoefficienten fastsættes foreløbig til 0,5, jfr. bestemmelse senere i kendelsen.

Endelig må kommissionen finde det nødvendigt at inddrage amtsvejene i bidragsfordelingen i kendelsen, men vil være villig til ved regnskabsmøde at optage denne til revision. ...

I overlandvæsenskommissionens kendelse af 23. august 1965 siges det:

Den påankede kendelse er ... påanket af Roskilde amtsråd med påstande som nedenfor anført.

Karlslunde-Karlstrup kommune har påstået kendelsen stadfæstet. ...

Amtsrådet har gjort gældende, at bidragsansættelsen for amtsvejene bør ske efter bestemmelserne i vandløbslovens kap. XIII og ikke som sket efter reglerne om afledning af spildevand i dens kap. XI.

Overlandvæsenskommissionen kan af de i den indankede kendelse anførte grunde tiltræde den af landvæsenskommissionen truffede afgørelse, hvorefter såvel spildevands- som regnvandsledningerne behandles efter reglerne i vandløbslovens kap. XI.

Endvidere har amtsrådet anført, at landvæsenskommissionskendelsen, for så vidt angår beregningen af amtsvejenes og vestmotorvejens bidrag, ikke tilgodeser bestemmelserne i vandløbslovens § 74, stk. 5, i henhold til hvilken der skal tages hensyn til de fordele, som det nye anlæg medfører og det tidspunkt, på hvilket disse kan udnyttes.

Med hensyn til fordelene anfører amtsrådet, idet der henvises til vandløbslovens § 100, stk. 1, at de pågældende veje kun skulle kunne gøres bidragspligtige til de 3 offentlige vandløb: Rørmoseløbet (med Streget), Møllebækken og Karlslundebækken i den udstrækning, de benytter dem og forøger afstrømningen ud over almindelig landbrugsafstrømning og derved fordyrer anlæggene. Endvidere fremhæver amtsrådet, at der ikke skal ske nogen forandringer i hovedvej A 2's afvanding, der sker til Møllebækken og Streget, og at hovedvejen kun er interesseret i en regulering af Møllebækken fra hovedvejen til stranden og ikke i nogen uddybning, hverken af Møllebækken eller af Streget.

Overlandvæsenskommissionen finder, at det må anses for rimeligt, at de interesserede, derunder også vejarealerne, jfr. vandløbslovens § 94, stk. 1, så vidt muligt betaler samme bidrag uanset arealernes beliggenhed og karakter.

Til påstanden om, at vejene ikke er interesseret i uddybning af vandløbene, bemærkes, at dette ræsonnement med samme ret kunne fremføres af ejere af højtbeliggende private arealer inden for oplandet. Dette ville være urimeligt, idet fællesanlæggene er baserede på solidaritets-

princippet, hvorefter der ikke kan tages sær-hensyn til enkelte participanter.

Med hensyn til amtsrådets påstand om, at der ved bidragsansættelsen bør tages hensyn til, at vejene kun er interesseret i vandløbene i den udstrækning, vejene forøger afstrømningen ud over almindelig landbrugsafstrømning, bemærkes, at det ikke skønnes nødvendigt at tage hensyn til landbrugsafstrømningen, der er ubetydelig i forhold til regnvandsafstrømningen.

For så vidt angår tidsfaktoren, der for vejene i alle tilfælde er sat til 1,0, medens amtsrådet mener, at vejene bør tildeles samme tidsfaktor som de omliggende arealer, bemærkes følgende:

Den de enkelte områder til brug for bidragsberegningen tildelte tidsfaktor er alene et udtryk for, hvornår de pågældende arealer i henhold til byudviklingsplanen overføres til inderzone og dermed tillades udnyttet efter planens bestemmelser. Det pålignede bidrag giver de pågældende arealer ret til fra dette tidspunkt at udnytte kloakanlægget, men om denne ret udnyttes er ligegyldigt. For vejene gælder, at disse straks – d. v. s. fra regnskabsmødet – opnår ret til at udnytte regnvandsanlæggene, og da vejene kan udnytte denne ret, må det anses for rimeligt, at den for vejene fastsatte tidsfaktor 1,0 bibeholdes.

Vedrørende bidraget for landevej nr. 1, Tåstrup-Køge landevej, bemærkes følgende:

Det fremgår af landvæsenskommissionens kendelse, at vejens afvanding nu sker til åbne grøfter, men at Roskilde amtsråd regner med, at en udvidelse af vejen kan medføre, at visse strækninger – højst 600 lb.m – rørlægges.

Karlsunde-Karlstrup kommune regner derimod med, at vejen i sin helhed kommer til at forløbe igennem bebyggede områder, hvorfor kommunen antager, at vejens afvanding frem-

tidigt skal ske til lukkede ledninger på hele strækningen.

Landvæsenskommissionen har i kendelsen under henvisning til kommunens oplysninger godkendt den af kommunen foreslåede afløbskoefficient på 0,8 for hele den inden for kloakoplandet liggende strækning af den pågældende vej.

Da der således synes at være nogen uoverensstemmelse mellem amtsrådets og kommunens opfattelse af udstrækningen af den fremtidige bebyggelse langs Tåstrup-Køgevejen, hvilken bebyggelse er afgørende for, om vejen kan afvandes til åbne grøfter eller lukkede ledninger, hvilket igen influerer på afløbskoefficienten, har overlandvæsenskommissionen indhentet nærmere oplysninger hos Roskilde amts vejinspektat om, hvilke strækninger af den pågældende landevej der er adgangsreguleret i henhold til vejbestyrelseslovens § 35, og hos Karlsunde-Karlstrup kommune om den forventede bebyggelse i Karlsunde by.

Amtsvejinspektatet har i den anledning ved skrivelse af 17. juli 1964 til overlandvæsenskommissionen henvist til en i sagen beroende fotokopi af Ministeriet for offentlige Arbejders kundgørelse af 23. september 1963 om adgangsforholdene til landevej nr. 1, Tåstrup-Køgevejen. Ifølge disse oplysninger er begge sider af landevejen adgangsreguleret med undtagelse af strækningen fra km 27,163 til 27,750 ved vestsiden af vejen og fra km 27,390 til 27,967 ved østsiden af vejen.

Kommunen har i besvarelse af overlandvæsenskommissionens skrivelse af 30. oktober 1964 ved skrivelse af 18. februar 1965 fremsendt kortbilaget til byplanvedtægt nr. 5 for Karlsunde by samt et eksemplar af dispositionsplanen for hele kommunen.

Det fremgår heraf, at der påregnes visse æn-

dringer i forhold til den oprindelig påtænkte udnyttelse af arealerne langs Tåstrup-Køgevejen. Medens der regnes med bebyggelse langs hele østsiden af vejen, regnes der ved vestsiden af vejen kun med bebyggelse på en ca. 450 m lang strækning mellem km 27,300 og 27,750. Denne strækning ligger inden for den 587 m lange strækning fra km 27,163 til 27,750, der ifølge amtsvejsinspektoratets ovenfor nævnte skrivelse af 17. juli 1964 ikke er adgangsreguleret.

Det vil efter disse oplysninger være rimeligt at antage, at den omhandlede vej vil kunne afvandes til grøfter med undtagelse af en ca. 600 m lang strækning, således som anført af amtsrådet i skrivelser af 5. april 1963.

I overensstemmelse hermed vil det være rimeligt for den 600 m lange strækning at bibeholde den for hele vejen i landvæsenskommissionens kendelse fastsatte afløbskoefficient på 0,8, medens der for den resterende strækning regnes med samme afløbskoefficient som for de projekterede motorvejsanlæg.

Endvidere anføres det af amtsrådet, at der ved fastsættelsen af afløbskoefficienten ikke er taget tilstrækkeligt hensyn til den reduktion af maksimalafstrømningen, som vil finde sted inden for vejenes egne arealer.

For motorvejens vedkommende er der ved kendelsen taget hensyn til den forsinkelse, der sker ved, at vejen afvandes gennem grøfter, idet afløbskoefficienten er reduceret fra den for selve vejarealet gældende afløbskoefficient 0,8 til 0,5, og det er yderligere bestemt, at kommissionen til regnskabsmødet vil tage denne afløbskoefficient op til revision.

Hertil bemærkes følgende:

Der bør ikke regnes med reduktion på grund af nedsivning, idet regnvandsafledningen bl.a.

er motiveret med hensynet til jordbundens beskaffenhed, stiv lerjord.

Man regner i almindelighed heller ikke med reduktion som følge af forsinkelse, når afvandingen udelukkende sker gennem lukkede ledninger. Når derimod en enkelt interessent, her amtsvejene, benytter åbne grøfter i modsætning til de øvrige interessenters lukkede ledninger, vil det være rimeligt at tage hensyn til den mindre hastighed, afløbsvandet har i en grøft i forhold til i en lukket ledning. Afløbshastigheden i grøften kan i almindelighed sættes til halvdelen af den hastighed, vandet ville få i en fuldtløbende cirkulær ledning med samme fald og vandføring.

Dette ville, hvis man udelukkende tog hensyn til ændringen af hastigheden som følge af anvendelsen af grøfter, motivere en særlig reduktionsfaktor for motorvejene på 0,5, således at afløbskoefficienten for disse blev 0,4 i stedet for som fastsat i kendelsen 0,5.

Reduktionen af hastigheden betyder imidlertid samtidig en forlængelse af afløbstiden, hvilket igen kan bevirke, at den for en given ledningsstrækning gældende maksimalvandføring ikke reduceres så meget som svarende til halvdelen af afstrømningen fra vejen.

Som følge af det anførte godkendes den af landvæsenskommissionen i kendelsen foreløbig fastsatte afløbskoefficient for motorvejene på 0,5.

Herefter findes kendelsen, så vidt den er påanket, at kunne stadfæstes, dog at der for landevej nr. 1, Tåstrup-Køgevejen, kun for en 600 m lang strækning regnes med en afløbskoefficient på 0,8 og for den øvrige strækning af nævnte vej med den for motorvejen foreløbig fastsatte afløbskoefficient på 0,5.

Overlandvæsenkommissionen for Holbæk m.fl. amtsråds kredse

Kendelse af 27. oktober 1965.

Vand II. (*Godkendelse af kloakeringsprojekt med forbehold om senere tilslutning til købstads kloakprojekt*). Ved godkendelse af kloakeringsprojekt for et mindre område blev det pålagt sognerådet at optage forhandling med købstadskommunen om fremtidig tilslutning til dennes kloaksystem og rensningsanlæg, således at der ikke nu foretoges dispositioner, der hindrede eller besværliggjorde en senere tilslutning, og at indbringe spørgsmålet om kloakanlæggets udbygning og afledningsforhold for en landvæsenkommission, inden indbyggerantallet i området oversteg 350 personer.

Den indankede kendelse er afsagt den 19. december 1964 af landvæsenkommissionen for Holbæk amtsråds kredse og påanket af højesteressagfører, dr. jur. J. Günther Petersen. ...

Den indankede kendelse er sålydende:

»Det foran beskrevne projekt til kloakering af et ca. 18 ha stort areal i Tjebberup by omfattende etablering af kloakledninger, bygning af et mekanisk renselanlæg m.v. og med afløb fra kloakområdet til Inderbredning ved Bredetved strand vil være at gennemføre i overensstemmelse med de foran trufne bestemmelser. ...

Det pålægges Sdr. Asmindrup-Grandløse sogneråd, inden indbyggerantallet inden for kloakområdet overstiger 350 personer eller et tilsvarende ækvivalent indbyggerantal, at indbringe spørgsmålet om eventuel biologisk rensning af spildevandet for en vandløbsret. ...«

For overlandvæsenkommissionen har appellanten nedlagt påstand i overensstemmelse med den for landvæsenkommissionen nedlagte påstand. Der er herefter principalt nedlagt påstand om, at det påtænkte kloakanlæg tilsluttes Holbæk kommunes kloaksystem. Subsidiært er ned-

lagt påstand om, at en kloakudledning i Inderbredningen sker således:

at der straks indrettes et biologisk rensningsanlæg. ...

Sdr. Asmindrup-Grandløse sogneråd har nedlagt påstand om stadfæstelse.

Overlandvæsenkommissionen kan ... tiltræde den afsagte kendelses bestemmelser om kloakanlæggets nødvendighed og dets udførelse i overensstemmelse med de herom i kendelsen nærmere fastsatte bestemmelser. Det er herved overlandvæsenkommissionens opfattelse, at en tilslutning til Holbæk kommunes kloaksystem, som efter det for overlandvæsenkommissionen oplyste ikke kan forventes at kunne etableres før om flere år, på længere sigt muligt vil betyde en i teknisk, sundhedsmæssig og æstetisk henseende bedre løsning på afledningsforholdene, især når Holbæk kommunes renselanlæg bliver udbygget med biologisk rensning, men overlandvæsenkommissionen har dog ikke fundet det forsvarligt på grundlag af de kommissionen forelagte oplysninger at pålægge det forholdsvis lille kloakanlæg de ikke ubetydelige merudgifter, som en sådan tilslutning må anses at ville medføre. En udbygning af det projekterede kloakanlæg i Tjebberup med et biologisk rensningsanlæg finder overlandvæsenkommissionen ikke teknisk gennemførlig, når hensyn tages til kloakanlæggets ringe størrelse.

De af appellanten nedlagte påstande vil således ikke kunne tages til følge, og landvæsenkommissionens kendelse vil for så vidt være at stadfæste.

Det er imidlertid overlandvæsenkommissionens opfattelse, at mulighederne for en fremtidig tilslutning til kloakanlægget i Tjebberup til Holbæk kommunes kloaksystem ikke bør foregribes, og overlandvæsenkommissionen finder derfor, at det bør pålægges Sdr. Asmin-

drup-Granløse sogneråd snarest at optage forhandling med Holbæk kommune om en fremtidig tilslutning til Holbæk kommunes kloaksystem og rensningsanlæg, således at der ikke nu foretages dispositioner, der hindrer eller besværliggør en senere tilslutning, og det bør derhos pålægges sognerådet, inden indbyggerantallet i kloakområdet overstiger 350 personer eller et tilsvarende ækvivalent indbyggertal, at ind-

Overlandvæsenkommissionen for Viborg m. fl. amtsråds kredse

Kendelse af 4. december 1965 i sag nr. 7/1964.

Vand I. (*Spørgsmål om tidsbegrænsning af tilladelse til etablering af dambrug*). Efter at en landvæsenkommission for et tidsrum af 15 år havde meddelt en dambruger A tilladelse til at udnytte vandet i Uggerby å til et dambrug bl. a. på betingelse af, at A lod anbringe en indretning, der varskoede eventuel forgiftning af åløbet, indbragte A sagen for overlandvæsenkommissionen med påstand om, at bestemmelsen om tidsbegrænsning og om anbringelsen af nævnte alarmeringssystem udgik. Heri fik A medhold.

Ved kendelse af 1. december 1964 meddelte landvæsenkommissionen for Hjørring amtsråds kredse dambruger Tage Olsen tilladelse til etablering af et dambrug ved amtsvandløbet Uggerby å i Mosbjerg kommune. Det siges i kendelsen, at tilladelsen under hensyn til, at en fremtidig udvikling kan medføre væsentlige forandringer i de til vandløbet knyttede interesser, dog kun burde meddeles for et tidsrum af 15 år. Det blev endvidere i de ovenfor dambruket liggende lodsejeres interesser af kommissionen krævet, at A på passende sted efter aftale med amtsvandløbsvæsenet lod anbringe en indretning, der varskoede eventuel forgiftning af åløbet, således at skade ved sådan kunne forebygges og ikke kunne påbyrdes ovenfor liggende

bringe spørgsmålet om kloakanlæggets udbygning og afledningsforhold for en landvæsenkommission. Den afsagte kendelsesbestemmelse om, at det pålægges sognerådet, inden indbyggertallet oversiger nævnte personal, at indbringe spørgsmålet om etablering af et biologisk rensningsanlæg for en vandløbsret, ændres overensstemmende hermed. ...

lodsejere, som ikke havde udvist forsæt eller i det mindste grov uagtsomhed. A ankede til overlandvæsenkommissionen med påstand om, at den i kendelsen fastsatte tidsbegrænsning på 15 år udgik, og at bestemmelsen i kendelsen om anbringelse af en indretning, der skal varsle forurening af åvandet, ligeledes udgik. Iøvrigt påstodes kendelsen stadfæstet.

Det siges i overlandvæsenkommissionens kendelse: ...

Da det forelagte projekt til dambrug, mod hvilket indsigelse ikke er fremsat, findes egnet til godkendelse, tiltrædes det, at der i medfør af § 49 i vandløbsloven er meddelt appellanten tilladelse til oprettelsen af dambruket som dette nærmere er beskrevet i kendelsen med dertil knyttet ret til forlægning og regulering af vandløbet og opstemning af dettes vand.

Da der ikke ses at være grundlag for at gøre den meddelte tilladelse til etablering og drift af dambrug, der alene benytter overfladevand, tidsbegrænset, findes bestemmelsen i kendelsen om, at tilladelsen kun er meddelt for et tidsrum af 15 år fra kendelsens afsigelse, at burde udgå.

Da der efter det for overlandvæsenkommissionen foreliggende ikke eksisterer nogen til formålet egnet indretning, der kan varsko om forgiftning og anden forurening af åløbet, findes det pålæg, der ved kendelsen er meddelt appel-

lanten om anbringelse af en sådan indretning og den i forbindelse hermed givne bestemmelse om, at skade ikke kan påbyrdes ovenforliggende lodsejere, som ikke har udvist forsæt eller i det

Overlandvæsenskommissionen for København og Københavns m. fl. amtsrådskredse

Kendelse af 10. februar 1966 i sag nr. 648.

Vand II. (*Erstatningsfastsættelse ved pålæg af ledningsservitut*). For pålæg af ledningsservitut på et landbrugsareal stort ca. 4000 m² fastsattes en erstatning på 0,35 kr. pr. m².

Af sagen fremgik, at der i forbindelse med gennemførelse af et projekt angående hovedledning og rensningsanlæg i Tåstrup by, Høje-Tåstrup kommune ved landvæsenskommissionens kendelse var blevet pålagt gårdejer Alfred Spaabæks ejendom matr. nr. 11 a Tåstrup Valby ledningsservitut med hensyn til et nettoareal på ca. 3.730 m², og at der herfor skulle ydes en erstatning på 0,35 kr. pr. m² af kommunen. Spaabæk indbragte sagen for overlandvæsenskommissionen. Det siges i overlandvæsenskommissionens kendelse af 10. februar 1966:

Den påankede kendelse er afsagt af landvæsenskommissionen for Københavns amts 2. landvæsenskommissionsområde den 1. september 1964 og påanket af gårdejer Alfred Spaabæk med påstand om, at indstævnte, Høje-Tåstrup kommune, tilpligtes at udrede en erstat-

Overlandvæsenskommissionen for Holbæk m. fl. amtsrådskredse

Kendelse af 11. februar 1966 i sag nr. 3/1963.

Vand I og II. (*Anvendelse af mose som recipient og bundfældningsbassin for kloak i byområde*). Uanset at det i almindelighed skønnes utilfredsstillende at lade et naturligt vandområde som det foreliggende – en ca. 1,2 ha stor mose – være

mindste grov uagtsomhed, ligeledes at burde udgå.

Men de heraf følgende ændringer vil den indankede kendelse være at stadfæste ...

ning på 10 kr. pr. m² svarende til det servitutbelagte areals værdi. ...

Indstævnte har påstået kendelsen stadfæstet. ...

Det bemærkes, at det servitutbelagte areal rettelig er 4080 m².

Appellanten har til begrundelse af sin påstand anført, at arealet forringes således af servitutpålægget, at det ikke har nogen omsætningsværdi, og at der derfor som erstatning må tillægges ham dets fulde værdi. Han er af den opfattelse, at der er mulighed for udstykning af området inden for en nærmere fremtid.

Indstævnte har anført, at området er beliggende i yderzone, og at jorden i en lang fremtid må benyttes som landbrugsjord, således at der ikke er grundlag for at yde en større erstatning end den, der sædvanligt ydes for servitutpålægges af denne art.

Kommissionen har foretaget besigtigelse.

Da den appellanten tillagte erstatning findes passende, vil den indankede kendelse være at stadfæste, dog at erstatningen under hensyn til berigtigelsen af arealets størrelse vil være at forhøje med 122 kr. 50 øre. ...

recipient for urensset spildevand fra et kloak-anlæg og tjene som bundfældningsbassin, godkendtes det, at mosen fortsat benyttedes som anført, da indhentede oplysninger viste, at anvendelsen ikke var forbundet med nogen hygiejnisk fare og heller ikke iøvrigt medførte ulemper. Det pålagdes vedkommende kommune at udtage og analysere årlige vandprøver fra mosen.

Ved kendelse afsagt den 25. september 1963 af landvæsenskommissionen for Maribo amtsråds-kreds godkendes en fortsat anvendelse af en mose på den gårdejer Erhardt Olsen Jensen, Kældernæs, tilhørende ejendom matr. nr. 15b og 15d Kældernæs by, Stokkemarke sogn, som recipient og bundfældningsbassin fra kloakanlægget i Kældernæs by. Gårdejer Jensen påankede denne kendelse. Det siges bl.a. i overlandvæsenskommissionens kendelse af 11. februar 1966:

... Sagen blev oprindelig i 1956 rejst af Stokkemarke kommune i henhold til vandløbslovens § 74 efter henstilling fra sundhedsmyndighederne og angik projekt til affledning af regn- og spildevand fra den bymæssigt bebyggede del af Kældernæs by.

Projektet indebar, at kloakanlægget skulle gennemføres med udløb i den på gårdejer Erhardt Olsen Jensens ejendom matr. nr. 15b og 15d Kældernæs by, Stokkemarke sogn, beliggende mose, der skulle virke som bundfældningsbassin for spildevandet. Sagen blev påkendt ved landvæsenskommissionens kendelse af 9. november 1956, hvorved bl.a. bestemtes, at der tillagdes gårdejer Erhardt Olsen Jensen en erstatning på 1.800 kr. for de påførte ulemper og den eventuelle forringelse af ejendommen.

Gårdejer Erhardt Olsen Jensen påankede denne kendelse til overlandvæsenskommissionen med påstand om, at kloakvandet blev ført uden om hans mose.

I kendelse af 17. januar 1958 udtalte overlandvæsenskommissionen, at udledning af urensset spildevand i en recipient som den i sagen omhandlede mose ikke i almindelighed kunne anses for tilfredsstillende, men efter alt foreliggende stadfæstede overlandvæsenskommissionen den af landvæsenskommissionen afsagte kendelse.

Det bestemtes dog, at Stokkemarke kommune efter forløbet af 5 år skulle indbringe spørgsmålet om mosens fortsatte anvendelse som recipient for kloakvandet for landvæsenskommissionen. Endvidere forhøjedes erstatningen til gårdejer Erhardt Olsen Jensen til 3.500 kr.

Stokkemarke kommune indbragte i overensstemmelse hermed i 1962 påny sagen for landvæsenskommissionen med påstand om, at mosens fortsatte anvendelse som bundfældningsbassin godkendes. Landvæsenskommissionen fandt, at der ikke var konstateret sådanne gener af teknisk, hygiejnisk eller æstetisk art, at der var grundlag for at tage den af gårdejer Erhardt Olsen Jensen nedlagte påstand om mosens nedlæggelse som recipient til følge, og bestemte herefter ved kendelse af 25. september 1963, at den ved landvæsenskommissionens og overlandvæsenskommissionens kendelser af henholdsvis 9. november 1956 og 17. januar 1958 bestemte anvendelse af mosen som recipient og bundfældningsbassin for kloakanlægget i Kældernæs skulle forblive uændret. Efter forløbet af 15 år fra kendelsens afsigelse eller, såfremt forholdene i mosen på et tidligere tidspunkt skulle være undergået væsentlig forandring, skal gårdejer Erhardt Olsen Jensen eller senere ejere være berettiget til for en vandløbsret at indbringe spørgsmålet om mosens fortsatte anvendelse som recipient.

Landvæsenskommissionens kendelse af 25. september 1963 er som anført påanket af gårdejer Erhardt Olsen Jensen ved ankebegæring af 12. november 1963. For overlandvæsenskommissionen har appellanten nedlagt påstand på ændring af kendelsen, idet han påstår kloakledningens udløb i mosen afbrudt og påstår sig tilkendt en rimelig erstatning for den skade og det tab, som er forvoldt i den tid, hvor mosen har været recipient for kloakanlægget.

Stokkemarke kommune har under sagen nedlagt påstand på stadfæstelse, dog at kendelsen ændres således, at der ikke er adgang for appellanten til at rejse sag påny, medmindre dette bliver forlangt af sundhedsmyndighederne. Kommunen har påstået sig tillagt omkostninger ved behandlingen af sagen for landvæsenskommissionen og overlandvæsenskommissionen.

Som begrundelse for anken har appellanten bl.a. anført, at kloakudløbet i mosen forårsager opstuvning af vandet i hans drænrør og forhindrer dyrkning af den ved mosen omliggende jord. Det er derhos anført, at det forurende vand i mosen betyder sundhedsfare for hans kreaturer, både når de drikker af vandet og græsser på de tilstødende jorder, og forureningen af vandet har desuden betydet, at han ikke kan anvende mosens vand til kunstig vanding både af sine egne og andres marker. Han har dernæst anført, at forurenede vand fra mosen trænger ind i og forurener hans brønd, og endelig har han anført en række ulemper, som han ikke mener at være pligtig at tåle, således skade for fiske- og vildtbestanden, lugtplage, forringelse af ejendommens værdi og den almindelige gene i æstetisk henseende, som er forbundet med den forurenede mose.

Overlandvæsenskommissionen har for at kunne tage stilling til den nedlagte påstand og de anførte anbringender anset det for nødvendigt at indhente en række nærmere oplysninger om sagen. Under hensyn til, at kommunen benytter den pågældende mose som recipient for spildevandet, har det været pålagt kommunen at tilvejebringe disse oplysninger. Man har herved bl.a. anmodet om et nivellement, der udviser koterne for normalvandspejlet dels i mosen ved kloakudløbet, dels i appellants brønd. Endvidere er der til oplysning om forureningen udbedt analyser såvel af mosens vand som af van-

det i appellants brønd. De tilvejebragte oplysninger forelå i august 1965 og har været meddelt sagens parter samt sundhedsmyndighederne.

Overlandvæsenskommissionen har holdt møde i Stokkemarke den 6. januar 1966 og har i bindelse med mødet foretaget besigtigelse af forholdene ved mosen og ved appellants ejendom. ...

Som angivet i overlandvæsenskommissionens kendelse af 17. januar 1958 må det i almindelighed skønnes utilfredsstillende at lade et naturligt vandområde som det foreliggende være recipient for urensede spildevand fra et kloakanlæg og tjene som bundfældningsbassin, idet en sådan anvendelse under visse omstændigheder kan betyde et hygiejnisk faremoment. I den foreliggende sag synes de foretagne undersøgelser og tilvejebragte oplysninger fra kompetente myndigheder imidlertid at vise, at mosens anvendelse som recipient og bundfældningsbassin ikke er forbundet med nogen hygiejnisk fare, og at der ej heller ved spildevandets udledning i mosen på anden måde – herunder hensynet til fiskeri og jagt m.v. – er hidført sådanne ulemper, at der er tilstrækkeligt grundlag for nu at forbyde mosens fortsatte anvendelse som recipient.

De foretagne undersøgelser viser, at vandspejlet i mosen den 10. august 1965 lå i kote 0,45 m. Projektplanen af 1956 udviser en vandspejlskote på 0,23 m. Ved besigtigelsen d. 6. januar 1966 bedømtes vandspejlskoten til ca. 0,50 m.

Der synes således, som af appellanten og andre under sagen anført at være sket en vandspejlsstigning siden 1956 (ca. 0,22-0,27 m). Det er oplyst, at den nuværende vandspejlskote har været ret konstant de sidste 2-3 år. Overlandvæsenskommissionen bemærker hertil, at tilledningen af spildevandet fra ca. 50 husstande ikke vil give en mærkbar forøgelse af vandstan-

den i den ca. 1,2 ha store mose. Ligeledes vil en sædvanlig maksimal afstrømning fra landbrugsområderne, ca. 80 ha, der delvis er tilknyttet kloakledningen, kun medføre en ganske ringe og forbigående stigning af vandstanden. Overlandvæsenkommissionen er derfor af den mening, at grunden til den forøgede konstante vandstand i mosen må søges i forhold, der hindrer en fri afstrømning i recipienten, sognevandløbet på strækningen fra mosen til udløbet i havet. Overlandvæsenkommissionen må derfor henvise appellanten til at påklage dette forhold over for kommunen, jfr. bestemmelserne i § 36, stk. 4, i vandløbsloven som ændret ved lov nr. 171 af 3. maj 1963.

De af appellanten påståede ulemper ved græsningen og dyrkningen af de omliggende jorder på grund af den høje vandstand henhører under behandlingen af nævnte sag om recipienten.

På grundlag af det i august 1965 foretagne niverelment af appellantens brønd kan overlandvæsenkommissionen ikke tiltræde påstanden om, at vand fra mosen gennem jordlagene kan sive ind i brønden. Vandspejlet i brønden lå i kote 1,62 m, vandspejlet i mosen som foran nævnt i kote 0,45 m. Bunden af brønden er nivelleret til kote 0,32 m, vandhøjden herefter 1,30 m. Appellanten har oplyst, at vandstanden i brønden er nogenlunde konstant (Sundhedsstyrelsens skema A). Såfremt vandet fra mosen gennem jordlagene (140 m's afstand) skulle trænge ind i brønden, må vandstanden heri være under kote 0,45 m, svarende til en vandhøjde på kun 13 cm. De indhentede analyser af vandet fra mosen og fra brønden bekræfter, at der ikke finder tilledning sted fra mosen til brønden.

Med hensyn til de af appellanten øvrige an-

førte påstande vedrørende drikkevand for kreaturer fra mosen, brug af mosens vand til kunstig vanding og ejendomsforringelse bemærker overlandvæsenkommissionen, at disse forhold ikke er undergået nogen ændring siden kendelsen d. 17. januar 1958.

På grundlag af det foreliggende finder overlandvæsenkommissionen at måtte stadfæste landvæsenkommissionens kendelse. For den ulempe, som mosens anvendelse som recipient og bundfældningsbassin betyder for appellanten finder overlandvæsenkommissionen, at den i henhold til kendelsen af 17. januar 1958 ydede erstatning må anses for passende, og at der ikke nu bør ydes yderligere erstatning.

Med hensyn til Stokkemærke kommunes påstand om ændring af landvæsenkommissionens kendelse således, at der ikke medtages bestemmelse om adgang til sagens fornyede indbringelse, finder overlandvæsenkommissionen ligeledes at måtte stadfæste landvæsenkommissionens kendelse. Dog finder overlandvæsenkommissionen, at det bør pålægges Stokkemærke kommune hvert år i juni måned ved et anerkendt laboratorium at udtage prøver af mosevandet til analyse. Vandprøverne må udtages ca. 10 m fra kloakledningens udløb og ved udløbet fra mosen. Analysen må indeholde oplysninger om vandets indhold af tørstof, reaktionstallet, det biokemiske iltforbrug samt indholdet af kvælstof, ammoniak og nitrit. Endvidere bør vandprøverne undersøges med hensyn til glødningsstab og iltforbrug ved kaliumpermanganat. Resultatet af undersøgelsen indsendes til kreds-lægen. Omkostningerne ved prøveudtagning og analyse afholdes af kommunen. ...

Overlandvæsenskommissionen for Århus m. fl. amtsråds kredse

Kendelse af 16. september 1966 i sag nr. 4/1965.

Vand II. Ekspropriation. (*Erstatningsfastsættelse i forbindelse med projekt til spildevandsanlæg for byområde*).

Ved en af landvæsenskommissionen for Skanderborg amtsråds kredse den 20. september 1965 truffet ekspropriationsbeslutning vedrørende projekt til spildevandsanlæg for en del af Resenbro by, Linaa sogn, bestemtes det, at et areal stort ca. 3450 m² af den gårdejer Jens Chr. Olsen tilhørende ejendom matr. nr. 3a af Haarup by, Linaa sogn, ville være at ekspropriere. Endvidere eksproprieredes der ved beslutningen vejadgang i 6 m bredde fra Silkeborg-Hammel landevej til det kommende rensningsanlæg, der agtedes etableret på det foran nævnte areal af matr. nr. 3a, ad en eksisterende privat fællesvej. Endelig pålagdes der ejendommen matr. nr. 3a nærmere specificeret rådighedsservitut, bl. a. gående ud på, at den til anlægget hørende kloakledning skulle lægges på ejendommen, adgang til eftersyn, rensning, reparation og vedligeholdelse af kloakken med brønde og pligt til at tåle de dermed forbundne ulemper og forbud mod påbygning, større træplantning m. v. på et bælte 2 m til hver side af ledningers midtlinie.

Der tillagdes gårdejer Olsen en erstatning af 10.000 kr., der beregnedes således:

3450 m ² à 2,50 kr. afrundet til . . .	8.600 kr.
godtgørelse for vejadgang og ledningservitut samt øvrige ulemper	1.400 kr.
	<hr/>
	10.000 kr.

Ved skrivelse af 19. oktober 1965 til overlandvæsenskommissionerne i Århus m. fl. amtsråds kredse, modtaget den 20. s. m. har landsretssag-

fører Poul Dahl, Silkeborg, for gårdejer Olsen påanket den truffe beslutning, for så vidt angår bestemmelsen om erstatningens størrelse. . . .

Overlandvæsenskommissionen har holdt besigtigelse og forhandlingsmøde. . . .

Appellanten har nedlagt påstand på, at erstatningen forhøjes til 35.000 kr., hvorved han særlig har henvist til, at hans ejendom efter projektets gennemførelse vil have ringere handelsværdi, samt til, at anlægget, der vil virke skæmmende, må antages at ville medføre væsentlige ulemper, særlig i form af ilde lugt. Appellanten må endvidere anse den for jordafståelsen fastsatte erstatning for at være for lav.

Sognerådet har påstået afgørelsen stadfæstet.

Sognerådsformand Aksel Straarup oplyste, at det eksproprierede areal rettelig andrager 3283 m². Det er nu særskilt matrikuleret som matr. nr. 3ht

Ifølge attest af 12. april 1966 fra Skanderborg amtstue er ejendommen matr. nr. 3a pr. 1. august 1965 ansat således: Ejendomsværdi 35.000 kr., grundværdi 10.900 kr., grundbeløb, jfr. lovbekendtgørelse nr. 305 af 1. august 1960 §§ 53-55 3.770 kr.

Det samlede areal udgjorde før udstykningen af matr. nr. 3ht 7,2672 ha.

På ejendommen er der den 18. september 1959 tinglyst adgangsbegrænsning i henhold til lov nr. 95 af 29. marts 1957 § 35, jfr. § 36, stk. 3.

Det her omhandlede areal er beliggende mellem landevejen og Gudenaå og er således undergivet de i naturfredningslovens § 25, stk. 4, angivne afstandsbegrænsninger for bebyggelse m. v. Renseanlæggets højde vil blive 5,12 m over terræn.

På grundlag af den stedfundne besigtigelse og det på forhandlingsmødet passerede, har over-

landvæsenskommissionen fundet, at den for arealfastlæsen fastsatte erstatning, når henses til arealets karakter og beliggenhed, må anses som fuldt tilstrækkelig. Herefter og idet ulempe-

erstatningen efter omstændighederne må anses som passende, vil den påankede beslutning, for så vidt den foreligger overlandvæsenskommissionen til påkendelse, være at stadfæste.

Realregister

Ekspropriation.

(Erstatningsfastsættelse i forbindelse med projekt til spildevandsanlæg for byområde) 26

Møller.

(Møllejeers ret til hele vandføringen i en bæk). En møllejeer havde i alderstid benyttet en bæks hele vandføring først til drift af møllen og senere til dambrug. Ifølge fredningsbestemmelser skulle endvidere vandstanden i mølledammen holdes i bestemt niveau. Antaget – med forskellig begrundelse –, at der ikke imod møllejeerens protest kunne gives ejeren af en ovenfor møllen beliggende ejendom ret til at oppumpe vand fra bækken til markvanding 3

Vand I.

(Møllejeers ret til hele vandføringen i en bæk). En møllejeer havde i alderstid benyttet en bæks hele vandføring først til drift af møllen og senere til dambrug. Ifølge fredningsbestemmelser skulle endvidere vandstanden i mølledammen holdes i bestemt niveau. Antaget – med forskellig begrundelse –, at der ikke imod møllejeerens protest kunne gives ejeren af en ovenfor møllen beliggende ejendom ret til at oppumpe vand fra bækken til markvanding 3

(Spørgsmål om tidsbegrænsning af tilladelse til etablering af dambrug). Efter at en landvæsenskommission for et tidsrum af 15 år havde meddelt en dambruger A tilladelse til at udnytte vandet i Uggerby å til et dambrug bl. a. på betingelse af, at A lod anbringe en indretning, der varskuede eventuel forgiftning af åløbet, indbragte A sagen for overlandvæsenskommissionen med påstand om, at bestemmelsen om tidsbegrænsning og om anbringelsen af nævnte alarmeringssystem udgik. Heri fik A medhold 21

(Anvendelse af mose som recipient og bundfældningsbassin for kloak i byområde). Uanset at det i almindelighed skønnes utilfredsstillende at lade et naturligt vandområde som det foreliggende – en ca. 1,2 ha stor mose – være recipient for urensset spildevand fra et kloakanlæg og tjene som bundfældningsbassin, godkendtes det, at mosen fortsat benyttedes som anført, da indhentede oplysninger viste, at anvendelsen ikke var forbundet med nogen hygiejnisk fare og heller ikke iøvrigt medførte ulemper. Det pålagdes vedkommende kommune at udtage og analysere årlige vandprøver fra mosen. 22

Vand II.

(Amtsvejs og motorvejs andel i udgifter ved kloakering). To amtsveje og en projekteret motorvej gennemløb nogle landkommuner, for hvilke der var udarbejdet kloakeringsprojekt. Antaget, at såvel spildevands- som regnvandsledningerne skulle behandles efter reglerne i vandløbslovens kap. XI. Overfor amtsrådets anbringende om, at der ved bidragsfastsættelsen ikke var taget hensyn til, i hvilket omfang anlægget indebar fordele for vejene, jfr. vandløbslovens § 74, stk. 5, og § 100, stk. 1, udtaltes det i kendelsen, at det måtte anses for rimeligt, at de interesserede, derunder vejarealerne, jfr. vandløbslovens § 94, stk. 1, så vidt muligt betaler samme bidrag uanset arealernes beliggenhed og karakter 15

(Godkendelse af kloakeringsprojekt med forbehold om senere tilslutning til købstads kloakprojekt). Ved godkendelse af kloakeringsprojekt for et mindre område blev det pålagt sognerådet at optage forhandling med købstadskommunen om fremtidig tilslutning til dennes kloaksystem og rensningsanlæg, således at der ikke nu foretoges dispositioner, der hindrede eller besværliggjorde

en senere tilslutning, og at indbringe spørgsmålet om kloakanlæggets udbygning og afledningsforhold for en landvæsenskommission, inden indbyggerantallet i området oversteg 350 personer 20
(Erstatningsfastsættelse ved pålæg af ledningsservitut). For pålæg af ledningsservitut på et landbrugsareal stort ca. 4000 m² fastsattes en erstatning på 0,35 kr. pr. m². 22
(Anvendelse af mose som recipient og bundfældningsbassin for kloak i byområde). Uanset at det i almindelighed skønnes utilfredsstillende at lade et naturligt vandområde som det foreliggende – en ca. 1,2 ha stor mose – være recipient for urensset spildevand fra et kloakanlæg og tjene som bundfældningsbassin, godkendtes det, at mosen fortsat benyttedes som anført, da indhentede oplysninger viste, at anvendelsen ikke var forbundet med nogen hygiejnisk fare og heller ikke iøvrigt medførte ulemper. Det pålagdes vedkommende kommune at udtage og analysere årlige vandprøver fra mosen 22
(Erstatningsfastsættelse i forbindelse med projekt til spildevandsanlæg for byområde) 26

Vand III.

(Vandindvindingsret for vandværk i sommerhusområde nægtet ud fra egnsplannæssige hensyn). Begæring om vandindvindingsret for et vandværk i Houvig i Holmsland sogn afslået, da der forelå mulighed for at forsyne området med vand fra et bestående vandværk i Søndervig, hvilket formentes at være bedst såvel i sundhedsmæssig som i forsyningsmæssig henseende, hvor-

til kom, at etablering af et nyt vandværk med boring som af rekvirenten foreslået ville medføre problemer derved, at vandindvindingsområdet kun ved en effektiv og kostbar kloakering ville kunne benyttes som sommerhusområde, medens mulighed for anvendelse af sivebrønde ville udelukkes. Udtalt, at Houvig-området under hensyn til størrelsen af Søndervig vandværk og det ønskelige i at samle vandforsyningen i store enheder, måtte betragtes som Søndervig vandværks naturlige forsyningsområde, og at der herved også er set på Houvig-områdets beliggenhed som en naturlig udvidelse af Søndervigområdet 9
(Vandindvinding for fabrik til kølebrug). Under behandling af en fabriks andragende om indvinding af grundvand udtalte landvæsenskommissionen betænkelighed ved at meddele tilladelse til indvinding af grundvand til kølebrug. Herefter godkendtes et nyt projekt af mindre omfang 13

Vej.

(Nedlæggelse af vejstrækning som privat vej). En af et sogneråd i medfør af vejbestyrelseslov nr. 95 af 29. marts 1957 § 15 afsagt kendelse om, at en over 3 ejendomme førende vej skulle opretholdes som privat vej, blev ved landvæsenskommissionskendelse ændret derhen, at vejen helt skulle nedlægges, da der ikke af dyrkningsmæssige hensyn var behov for opretholdelse af vejen. Tillagt ejeren af en landejendom ret til at færdes til fods også med kreaturer langs den nedlagte vej 14

Lovregister

Vandløbslov nr. 214 af 11. april 1949	§ 48	3
- - - - -	§ 67	3
- - - - -	§ 74	15
- - - - -	§ 94	15
- - - - -	§ 100	15
Vejbestyrelseslov nr. 95 af 29. marts 1957	§ 15	14

NORLUNDES BOGTRYKKERI, KØBENHAVN

DIS-Danmark

